

Setkání v Praze, s cenzurou

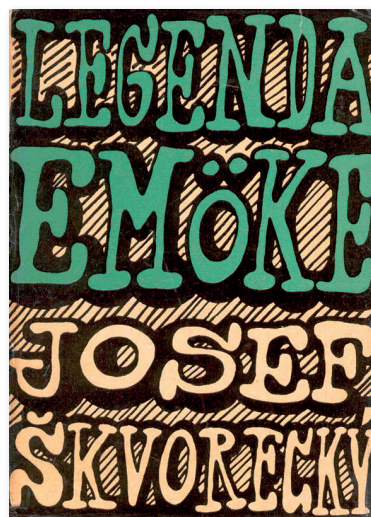
K cenzurní praxi let padesátých (případ Škvorecký)

„Chlape, takys slíbil, že napíšeš kritiku povídek, tak napiš. Já Ti zas něco přivezu, až přijedu do Prahy. Stal jsem se už dost slavnej, hodně lidí vo mně ví,“ psal v červnu 1950 Josef Škvorecký z Náchoda příteli Dorůžkovi. Přestože mu do té doby nevyšla ani jediná kniha, známý již tou dobou opravdu byl, tedy alespoň v určitých kruzích...

Petr ŠÁMAL

Josef Škvorecký měl již tehdy napsaná leckterá z děl, která ho později proslavila, a za sebou

Po aféře se *Zbabělci* byly knihy Josefa Škvoreckého posuzovány ve zvláštním režimu. Dříve než mohla roku 1963 vyjít *Legenda Emöke* (v grafické úpravě Zdeňka Seydla), projednávalo ji na několika schůzích vedení Svazu československých spisovatelů a ještě v rukopise ji muselo přečíst okolo dvaceti posuzovatelů z řad členů spisovatelské organizace.

měl také úspěšný pokus o průnik do literárního světa prostřednictvím studentské literární soutěže. Muselo však uběhnout ještě dlouhých sedm let, než se jeho prózy začaly objevovat na stránkách literárních časopisů. A to přesto, že mezi pražskými intelektuály kolovaly v první polovině padesátých let nejméně dva jeho romány a spolu s nimi i mnoho povídek. Sám o tom v souvislosti se slavnou prvotinou řekl: *Zbabělce jsem nechal ležet v šupletí skoro deset let, protože jsem politicky nebyl tak naivní, abych nevěděl, že v letech po dokončení rukopisu – nejhroší stalinská léta – mi to nikdo nevydá.* Předpoklad to byl nepochybně správný, žádné nakladatelství by v první polovině padesátých let jazzové prózy psané podobným jazykem nevydalo. Patrně by je však nezakázal cenzor – k němu by se totiž s největší pravděpodobností vůbec nedostaly.

ROZPTÝLENÁ CENZURA JAKO SOUČÁST SOCIALISTICKÉ LITERATURY

Uvažujeme-li v kontextu poúnorového Československa o literární cenzuře, nemůžeme omezit pozornost jen na působení vlastního cenzurního úřadu. Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD) samozřejmě měla v systému kontroly literatury důležité místo, ovšem představovala pouze jeden prvek v mechanismu jejího řízení a regulace. Ostatně specializovaná cenzurní instituce, jež měla na starost vydávání knih, existovala v Československu jen v letech 1953–1968, a přesto nikdo nepochybuje o existenci literární cenzury po celých čtyřicet let komunistické vlády. Činnost cenzurního úřadu je proto třeba vnímat jednak v širším kontextu vydavatelského procesu, jednak v souvislosti s projektem socialistické literatury, na jejímž rozvoji se cenzura podobně jako mnohé další instituce měla spolupodílet.

V podmínkách autoritativního politického systému a centrálně ří-

zené ekonomiky existovalo několik míst v systému literární komunikace, která otvírala prostor pro různě motivované zásahy vedoucí k vynucené úpravě, či dokonce k zákazu díla; podstatné přitom je, že autor měl za této situace pouze velmi omezené možnosti alternativního způsobu zveřejnění. V této souvislosti lze hovořit o rozptýlené cenzuře, jejíž existence byla automaticky předpokládána a jejíž jednotlivé složky měly různé funkce, sledovaly různé aspekty literárního díla od tématu přes uměleckou hodnotu až po „sociální potřebnost“, prověřovaly politický profil autora či pátraly po ideově „závadných“ místech.

Tato rozptýlená cenzurní soustava stála na systematické kádrové politice, její složky se s různou dynamikou vyvíjely v čase, proměňovala se jejich váha a vliv, promítaly se do nich proměny představ o „správné“ socialistické literatuře i změny oficiálního politického kurzu. Jejich podrobný popis může přiblížit každodenní cenzurní praxi a ukázat rozmanitost aspektů, jež byly prověřovány. V návaznosti na komunikační chápání literárního procesu lze hledat okamžiky potenciálního zásahu a ukázat, že v podmínkách poválečného Československa je nutné pracovat s širším pojetím cenzury, než tomu doposud bylo. Jako příklad nám poslouží příběh Škvoreckého nerealizovaného literárního debutu, na němž si přiblížíme, kudy vedla cesta literárního díla za čtenářem a jaké nástrahy jej na této cestě očekávaly.

OD RUKOPISU KE KNIZE

Píše se rok 1957 a redaktor nedávno založeného časopisu *Světová literatura*, který do té doby v celostátním tisku publikoval pouze několik článků o americké literatuře, se rozhodne vydat knihu. Tou dobou již měl za sebou nejméně patnáct let, po která opakovaně narážel na existenci cenzury. Již za války hlta-

Okružní korespondenci, jazzový samizdat Lubomíra Dorůžky, a události února 1948 vpadly do vydání některých příběhů z *Nových canterburských povídek*. Svou beletrii tak do té doby „publikoval“ jen v prestižní samizdatové publikaci *Život je všude*, kterou v roce 1956 sestavili Jiří Kolář s Josefem Hiršalem.

Škvorecký v té chvíli mohl přemýšlet, zda nakladatelství nabídne nedávno dokončený soubor *Povídky tenorsaxofonisty* či některou ze svých rozsáhlejších prací, v nichž vystupovala postava Dannyho Smiřického. Z dannyovského cyklu nakonec zvolil rozsahem kratší *Konec nylonového věku*. Vydání *Tankového praporu* vzhledem ke groteskní nadsázce, s níž autor zobrazil československou armádu, nepřípadalo v padesátých letech vůbec v úvahu, a o tom, proč upřednostnil novelu na úkor *Zbabělců*, rovněž dávno dokončených, se můžeme jen dohadovat. Rozhodnutí mohla ovlivnit společenská „závažnost“ tématu květnového povstání a také skutečnost, že na rozdíl od *Zbabělců* není *Konec nylonového věku* podán z perspektivy Dannyho, jenž zde vystupuje jako jedna z postav. Příběh je vyprávěn v třetí osobě, takže se po formální stránce zdánlivě tolik neliší od dobově převažujícího způsobu narace. Nešlo přitom o nedůležitý detail zajímavý jen pro literární historiky, bezprostřední ohlas *Zbabělců*, již se následujícího roku stali Škvoreckého prvotinou, svědčí o tom, že čtenáře upoutal právě tento rys: *tento příběh osmi dnů, psaný ich-formou, je autobiografie, čili nic než pravda* (Jan Nový). Velké téma konce světové války nesmělo být zneváženo subjektivním viděním páška. Ostatně otázka vzájemného vztahu postav Dannyho a osobnosti autora tvořila i jádro obsáhlých diskusí, jež nad románem probíhaly ve Svazu československých spisovatelů: *Nechci říci, že by nebylo možno zásadně používat formy vyprávění v první osobě, ovšem (...) ze zorného úhlu negativního hrdiny je to neobyčejně těžké (...) je docela přirozené, že autor, který píše první věc, to nezvládne* (František Buriánek). A sám Škvorecký se dokonce v rámci jedné obhajoby zmínil o tom, že uvažuje o díle navazujícím na *Zbabělce*, jež bude vyprávěno ve třetí osobě.

S čím si naopak Škvorecký v roce 1957 nemusel lámat hlavu, byla úva-

ha nad tím, kterému nakladatelství strojopis svěří. Vzhledem k tomu, že od roku 1953 existoval v Československu systém nakladatelských gesčí, v němž měl podle sovětského vzoru každý podnik na starost vydávání publikací z relativně přesně vytčené oblasti, měly jeho kroky logicky vést na Národní 9, kde v prostorách Topičova domu sídlila redakce Československého spisovatele. Právě toto nakladatelství, fungující jako účelové zařízení SČSS, totiž mělo výsadní postavení v oblasti vydávání původní české beletrie (uvažovat tehdy mohl ještě o Mladé frontě, která rovněž hrála významnou roli v této oblasti, přednostně se však orientovala na literaturu pro mládež).

Po odevzdání muselo dílo, tak jako všechny připravované tituly, absolvovat povinné schvalovací kolečko. Rozhodnutí o vydání knihy nikdy nezůstávalo v rukou jediné osoby, ale vždy bylo prověřováno na několika úrovních. Rukopis byl přidělen odpovědnému redaktorovi, v daném případě šlo o Františka Pilaře, který měl na starost edici *Žatva*. Ten jej musel podle obvyklých regulí přečíst a vypracovat písemný posudek. V něm se měl soustředit především na to, jak dané dílo odpovídá požadavkům 1. společenské potřebnosti; 2. ideově-politické správnosti; 3. odborné a umělecké

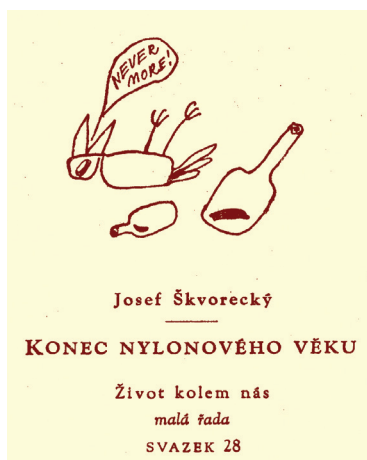
kvality; 4. charakteru a poslání nakladatelství. V případě, že měl již řadový redaktor pochybnosti, měl se obrátit na svého nadřízeného (tedy na vedoucího redakce prózy Adolfa Branalda, na šéfredaktora Vítězslava Kocourka či na ředitele Ladislava Fikara) a společně měli uvážit, zda knihu rovnou neodmítnou. Pokud titul tímto prvním filtrem prošel, navrhl odpovědný redaktor externí lektory, v našem případě se patrně jednalo o Josefa Trágra. Teprve v případě jeho kladného stanoviska mohl redaktor podat definitivní návrh, aby byl rukopis přijat. O něm pak měla za účasti šéfredaktora či ředitele nakladatelství znovu jednat ediční rada jako kolektivní orgán, jehož členové měli opět zvážit, zda dílo skutečně naplňuje čtyři zmíněná kritéria.

Skutečnost, že *Konec nylonového věku* schvalovacím procesem uvnitř nakladatelství prošel velmi rychle, jistě souvisela s událostmi, které zde nastaly po druhém sjezdu SČSS. Ještě v roce 1956 došlo ke změně ve funkci ředitele nakladatelství ČS, kdy po smrti Václava Řezáče nastoupil Fikar a kdy zde mj. začal jako redaktor poezie působit někdejší programový kritik Skupiny 42 Jan Grossman. Krátce na to se do literatury začala oficiálně navracet díla takových osobností, jako byli Halas,

Jeden ze střetů Josefa Škvoreckého s cenzurou měl doslova rodinné příčiny. Povídka *Můj táta haur*, již jako inspirace posloužil životní příběh nakladatele Jaroslava Salivara, otce Zdeny Škvorecké, měla vyjít roku 1958 v časopise *Květen*. Hlavní správa tiskového dohledu ji nepovolila ani po přepracování, neboť „bylo zjištěno, že hrdinka povídky, dcera bývalého nakladatele Salivarovy (sic!), je ve skutečnosti nynější žena autora povídky.“ Autorem svatební fotografie Josefa Škvoreckého a Zdeny Salivarové, pořizené 31. března 1958 v kostele sv. Cyrila a Metoděje v Karlíně, byl básník a překladatel Emanuel Frynta.

Petr ŠAMAL (nar. 1972) je pracovníkem Ústavu pro českou literaturu AV ČR, zabývá se kulturou českého stalinismu a literární cenzurou. V roce 2009 vydal knihu *Soustružníci lidských duší. Lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých 20. století*, působí jako šéfredaktor časopisu pro literární vědu *Česká literatura*. samal@ucl.cas.cz

Po neúspěšném vyjednávání s cenzurou v roce 1957 čekal *Konec nylonového věku* na zveřejnění ještě dalších deset let. Když v roce 1967 vyšel, položil Milan Jungmann v recenzi řečnickou otázku: „Proti jakým konkrétním ohrožením se tu vlastně socialistická společnost bránila?“ Text prvního vydání doprovázely ilustrace Jiřího Šalamouna.

Orten či Kolář. Četná svědectví vypovídají o tom, že tehdy panovala nejistota nad tím, nakolik se řečiště socialistického písemnictví rozšíří. Lze hovořit o jakémisi intuitivním ohledávání hranic povoleného, snad dokonce o snaze předefinovat pojem socialistické literatury, jež probíhala v zřetelné kontradikci k poetice socialistického realismu první poloviny padesátých let. A v tomto procesu hledání hranic měly Škvoreckého prózy sehrát zásadní úlohu.

Když se v polovině roku 1957 vedení nakladatelství rozhodlo, že *Konec nylonového věku* vydá, zařadilo jej do tzv. průzkumného edičního plánu. Tento přípravný materiál byl každoročně projednáván na ministerstvu kultury a odtud předáván k vyjádření příslušnému oddělení Ústředního výboru KSČ. Nad tímto předběžným materiálem ministerští úředníci vždy uvažovali, zda vydání každého titulu odpovídá aktuální představě o socialistické literatuře, zda skutečně náleží do gescce daného podniku, zda jeho vydání nekoliduje s plány jiného nakladatelství či zda nemají námitky například představitelé knižního obchodu (tedy pracovníci monopolního národního podniku Kniha). A nejednalo se o žádnou formalitu. Ještě v roce 1967 byl na ministerstvu z edičního plánu ČS vyrazen výbor z Teigových studií s poznámkou, že před jeho vydáním musí proběhnout vědecká konference, která podá „správný“ výklad české kultury třicátých let; podobně bylo například v roce 1966 rozhodnuto o tom, že Mladá fronta nesmí v následujícím roce vydat *Dům daleko* Věry Linhartové, *Horeč-*

ku Karla Pecky či *Newtona za neúrody jablek* Karla Sýse. Důvodem tohoto ministerského zákazu mělo být údajně problematické působení daných titulů na mládež.

Ale vraťme se k historii Škvoreckého knižního debutu. *Konec nylonového věku* prošel naznačeným kolečkem ve zrychleném režimu a byl zařazen do edičního plánu na rok 1958. Hned v červnu 1957 vyšla anotace novely v nakladatelském časopise *O knihách a autorech* a v již zmíněném průzkumném edičním plánu. Říkalo se v ní: *Román dosud neznámého autora, v kterém se na příběhu několika lidí během jedné noci, jednoho plesového večera, ukazuje tvář mladého pokolení rozvráceného válkou, obraz mládeže, která vidí život a svět přes šálivý závoj nylonových tkaniv. Autor uhořel i formálně na nový tón v naší próze především svým smyslem pro básnický realismus.*

BYLO BY VE VEŘEJNÉM ZÁJMU, ABY KNIHA NEVYŠLA

Jednalo se však o oznámení předčasné. Ještě předtím, než se začala kniha sázet, muselo nakladatelství předložit rukopis ke schválení HSTD. Stejná procedura se pak opakovala ještě jednou, když kniha dostala imprimatur a měla jít do výroby. V Československu cenzurní úřad, na rozdíl například od NDR či od Sovětského svazu, kde spadal pod ministerstvo kultury, respektive radu ministrů SSSR, tvořil v letech 1953–1968 součást ministerstva vnitra. Dohlížel na to, zjednodušeně řečeno, zda nedochází k vyzrazení státního, hospodářského nebo služebního tajemství a zda není narušován obecný zájem. I když jsou z padesátých a šedesátých let známy ojedinělé případy, kdy bylo literární dílo pozastaveno s tím, že pojednává o tzv. utajovaných skutečnostech (tak bylo například o několik měsíců odloženo vydání Kunderova *Žertu*, jenž vyšel až poté, co byl zrušen příkaz zakazující zmínky o pomocných technických praporech), naprostá většina zásahů proti literatuře souvisela s otázkami obecného zájmu. Tento pojem byl natolik široký, že umožňoval zakročit ve velmi odlišných případech, od potlačování prvků komunální satiry při estrádách přes pozitivní zmínky o T. G. Masarykovi až po zásahy motivované čistě esteticky.

Sledujeme-li podrobněji cenzurní potýkání s literaturou, vidíme, že mezi lety 1955–1967 postupně ubývá zákroků týkajících se poezie. V padesátých letech nacházíme ještě poměrně často návrhy na vyrazení verše, strofy či celé básně z již připravených sbírek, neboť údajně vyjadřovaly básníkův pesimistický životní názor, což někdy cenzoři následně interpretovali jako kritiku celého politického systému. Cenzor v tomto období takřka doplňoval práci redaktora, kritika či vykladače spolupracujícího na co nejlepšímu vyznění textu. Například roku 1957 takto komentoval sbírku Františka Nechvátala: *V básni „Matce světa“, v níž básník hledá útočiště před smutkem matky země, bylo slovem „zmučen“ nahrazeno podtržené slovo v této části: „A třeba zpráskán, znaven vším a chorý / v končiny toé se beru s všemi tvory.“ Touto úpravou si báseň udržela ráz intimního vyznání... Podobně detailní čtení a z něj plynoucí zákroky se tou dobou dotkly Kunderových *Monologiů*, sonetů Jana Nohy či debutů Jana Skácela a Miroslava Holuba. Až přibližně od roku 1962 podobných zásahů ubývá a definitivní rozhodnutí ve věci beletrie jsou často přenechávána ideologickému oddělení ÚV KSČ.*

Náš příběh se ovšem odehrává v roce 1957, kdy se v denních hlášeních často poukazuje na potenciální dvojí čtení textu a navrhuje se poměrně radikální úpravy. O silném obecném povědomí o literární normě vypovídá mj. to, že zákaz již rozpracovaného titulu až na rovině HSTD byl výjimkou. Dostatečně účelně působil již předem nastavený filtr nakladatelského schvalování a redakčního vyjednávání. Je zřejmé, že v situaci rozvolnění či znejistění závaznosti norem sehrálo Škvoreckého dílo roli lakmusového papírku, na němž se mělo ukázat, kde leží aktuální hranice socialistické literatury.

Dne 24. října odeslalo nakladatelství na HSTD zredigovaný rukopis spolu s průvodním dopisem, v němž byl *Konec nylonového věku* označen za objev československé literatury. Za měsíc na to vypukl skandál. Pověřená plnomocnice Jarmila Waageová jej označila za dílo existencialistické a pornografické. Nepohoršovaly ji jen sexuální scény, jak na to při různých příležitostech vzpomíná Škvorecký, ale celkové pojetí postav, lidí, kteří nechťejí žít jako žije většina mladých

LITERATURA

- P. Janoušek a kol., *Dějiny české literatury 1945–1989*, II. 1948–1958, III. 1958–1969, Praha 2007, 2008;
D. Tomášek, *Pozor cenzurováno!, aneb, Že života soudružky cenzury*, 1994; J. Šmejkalová, *Cold War Books in the 'Other' Europe and What Came After*, Leiden 2011; M. Bauer, „Zbabělci v lednu 1959“, *Edice Tvary* 2000, sv. 13, 14; M. Příbář – K. Bláhová, „Druhý debut Josefa Škvoreckého“, *Česká literatura* 52, 2004, s. 385–408.

Zatím poslední tvůrčí etapu Josefa Škvoreckého a Zdeny Salivarové představuje společná detektivní série *Setkání... s vraždou*. Hlavní postavu hraběnky-kadeřnice Anky Lomnické ze Zhoře a na Klinštejně v televizní adaptaci románu *Setkání v Praze, s vraždou* (2008) hrála Iva Janžurová.

lidí a kteří vidí, že vše je marnost a pito-most. Jejich hlavním problémem je problém sexuální, který řeší naprosto živočišně, bezohledně a náplň svého života vidí jen v tancovačkách, pijáctví a jazzové extasi. Součástí cenzurního spisu je celkem 15 stránek opisu výňatků ze strojopisu, které měly doložit nebezpečnost díla. Mezi nimi však nepřevládají scény s erotickými motivy, ale spíše líčení banální každodennosti spojené s reflexí citové vykořeněnosti Ireny, Dannyho i Roberta. Jako doklad závadnosti díla jsou také obsáhle citovány Škvoreckého dialogy, v nichž byl později rozpoznán výrazný rys autorovy poetiky. Prohrěšky byly shledány na všech rovinách díla: *Kniha se vyznačuje také velmi ubohým stylem a jazykem, takže její umělecká úroveň je víc než pochybná. Slang, kterého autor užívá i v popisu, nejen v přímém hovoru hrdinů, je odporný. Kniha ani obsahem, ani formou, ani jazykem nepřispívá k estetickému a morálnímu obohacení čtenářů a myslím, že by bylo ve veřejném zájmu, aby vůbec nevysla.*

Přestože názor cenzorky zněl jednoznačně, stále ještě existoval prostor pro vyjednávání. Ve středu 20. listopadu vstoupili do domu v Benediktské ulici Josef Škvorecký spolu s L. Fikarem, V. Kocourkem a F. Pilařem, aby se znovu sešli s Jarmilou Waageovou, tentokrát za přítomnosti zástupce náčelníka HSTD Eduarda Kovářka. Ani nyní však obě strany nenalezly společnou řeč. Představitelé nakladatelství trvali na tom, že se jedná o výrazný počin soudobé literatury, a tvrdili, že autor dílo již dvakrát podle jejich připomínek upravil. Celý spor byl následně přesunut k nejvyšší instanci cenzurní soustavy, tzv. ideologickému oddělení ÚV KSČ. Svědectví o tom, že toto kolo jednání proběhlo, nemáme pra-

meně doloženo, ale zmínka o něm se nachází v následujícím cenzurním spise, který se již týká *Zbabělců*.

V DUCHU POTŘEB STRANY

Na schůzce představitelů stranického aparátu se zástupci nakladatelství totiž bylo domluveno, že Československý spisovatel namísto *Konec nylonového věku* vydá jiné Škvoreckého dílo. Historie *Zbabělců* již byla podrobně popsána, proto jen krátce k jejich potýkání se s cenzurou. K posouzení dostala strojopis opět J. Waageová, která jej tentokrát nezamítla. Později svou „chybu“ vysvětlovala Fikarovým intenzivním přesvědčováním, také ale mohla mít pocit, že vydání knihy bylo „předjednáno“ na ÚV. A možná jejímu individuálnímu vkusu opravdu vadily zejména erotické motivy, které ve *Zbabělcích* nebyly tolik exponovány. Spekulace o tom, že stranické vedení nechalo román vyjít záměrně, aby mělo záminku k akci proti odbojným spisovatelům, prameny nepotvrzují.

Román na sklonku roku 1958 vyšel a po prvních pozitivních ohlasech následovala ostře odmítavá kritika a následně i kampaň, jejíž součástí bylo i stažení již distribuovaného románu z obchodní sítě. Proběhly četné schůzky na půdě SČSS i na ÚV KSČ, po nich přišly změny ve vedení svazového nakladatelství, osobní postihy autora i dalších zúčastněných a opětovné zúžení publikačního prostoru.

Pro naše téma je podstatná skutečnost, že nemalý dopad měla aféra i pro otázky cenzurního dohledu – vydání *Zbabělců* totiž bylo vykládáno jako selhání stávajícího systému. Největším důsledkem bylo posílení stranického dohledu nad oblasť literatury, HSTD měla intenziv-

něji spolupracovat s příslušnými odděleními ÚV KSČ, podstatně zvýšena byla i schvalovací role vedoucích orgánů SČSS. Současně *Zbabělci* posloužili k tomu, aby byl nově interpretován klíčový pojem cenzurního dohledu nad literaturou, totiž obecný zájem: *Kontrolované materiály nebudou posuzovány jen z hlediska statutu HSTD, ale v duchu potřeb strany (...). Pracovníci cenzurního dohledu budou přihlížet k tomu, že lze škodit nejen tím, co se napíše a vytiskne, ale i tím, že se kladné věci neuveřejní nebo zneváží....* V každodenní praxi HSTD se tyto pokyny projevíly záhy, jen v prvním čtvrtletí 1959 neprošlo jejím sítem celkem jedenáct knih, mimo jiné Hrabalovi *Skřivánci na niti*, Knapovo *Věno* či Černého *Knížka o Babičce*. Cenzura se ještě pokusila zahladit stopy po vlastním selhání, nepovolila několik pochvalných recenzí a nakonec se postarala o to, aby *Zbabělci* zmizeli z veřejných knihoven.

Konec nylonového věku se tedy Škvoreckého oficiálním knižním debutem nestal. Během dalších deseti let, po něž rukopis z roku 1950 čekal na své vydání, provedl autor v textu četné zásahy. V roce 1967, kdy dílo konečně spatřilo světlo světa, se již hlavní postava nejmenovala Daniel Smiřický, stal se z ní Samuel Gellen, převážně pochvalné recenze však někdy zmiňovaly jeho juvenilní ráz, byly dokonce shledány ústupky případným politickým výtkám, které měl autor v době vzniku díla předpokládat. Jen kvůli zásahu cenzury tedy *Konec nylonového věku* vypadal z danniovského cyklu; zdůrazňujeme, že to bylo v době, kdy definitivní pojetí postavy Škvorecký ještě stále hledal. Důsledky těchto intervencí cenzury pro další tvůrčí vývoj autora jsou věci širší úvahy. ■

RÉSUMÉ

This article is concerned with restrictions on literature in the 1950s and 1960s. Using the example of the 1957 banning of Josef Škvorecký's *Konec nylonového věku*, the article discusses the various forms of restrictions. It considers, in particular, dispersed censorship, whose existence was automatically assumed; each of its components had a different function, each aimed at different aspects of works of literature, with dynamics that changed over time.